

BIZNES BOSHQARISHNING IXTISOSLASHTIRILGAN USULLARI

Ilmiy rahbar: Xusainov Sh.A. – i.f.n., dots.

Odinayev Bahrom Mirzobobirovich

Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi magistranti

Bozor iqtisodiyoti sharoitida korxonalar boshqaruv muammolarini sifat jihatidan yangi darajada hal qilishi kerak. Bozor sharoitlariga va tez o'zgaruvchan iqtisodiy vaziyatga tezkor javob berish zarurati korxonaning ichki mikroiqtisodiyotini qayta qurish, boshqaruv hisobini o'rnatish va boshqaruv jarayonlarini optimallashtirishni talab qiladi.

Korxonani boshqarish jarayoni korxonalar boshqarish tizimi doirasida amalga oshiriladi. Aytgancha, ushbu kontseptsiyani quyida muhokama qilinadigan avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimi bilan aralashtirmang. Boshqaruv tizimi har qanday korxonada mavjud bo'lib, siz uning tuzilishi va vazifalari haqida aniq o'ylab ko'rganmisiz.

Yuqori sifatli boshqaruv tizimi sodda va shaffof, ma'lumotlar bir xil va ishonchli bo'lib, ma'lumotlarning ishonchliligi alohida odamlar tomonidan emas, balki umuman boshqaruv tizimining o'zi tomonidan kafolatlanishi juda muhimdir. Natijada, umuman kompaniyaning ishini oddiy va samarali nazorat qilish, individual jarayonlarni boshqarish va hatto individual xodimlarning faoliyatini nazorat qilish qobiliyatiga erishiladi.

Zamonaviy sharoitda sanoat korxonalarini rivojlantirish va iqtisodiyotni isloh qilish innovatsion rivojlanish yo'liga o'tish bilan bog'liq.

Ushbu muammoni hal qilishning eng muhim vositalaridan biri innovatsion loyihalarni amalga oshirishni ta'minlashi va ularni yangi mahsulot va xizmatlarni sotishga olib kelishi kerak bo'lgan yagona yaxlit innovatsion va ishlab chiqarish tizimini shakllantirish maqsadida innovatsiyalar, investitsiyalar va ishlab chiqarishni birlashtirishdir.

Korxonaning salohiyati bir qator mustaqil tizim toifalaridan iborat bo'lib, ular o'zaro ta'sirlashib, korxonalar faoliyatining sinergetik ta'sirini shakllantiradi, sanoat korxonalarida innovatsion potentsialni boshqarish samaradorligini oshirish asosida sanoat korxonalar faoliyati samaradorligini ta'minlashi kerak bo'lgan samarali investitsiya va ishlab chiqarish boshqaruv tizimini shakllantirish zarur. Bu sanoat korxonasi darajasida nazariy, uslubiy va ilmiy asoslangan qoidalarni ishlab chiqarishni talab qiladigan murakkab va uzoq jarayon.

Bugungi kunda yangi iqtisodiyotda innovatsion loyihalarning atigi 30 foizi ishlab chiqarishga to'g'ri keladi, shuning uchun innovatsion va ishlab

chiqarishni boshqarish integratsiyasi muammosi bozorni shakllantirish va izlash, fan va ishlab chiqarishni birlashtirish, ishlab chiqarish, innovatsiyalar va investitsiyalarni birlashtirish va sanoat korxonalarini innovatsion rivojlantirish maqsadida sanoat korxonalarida fan va texnologiyalarni rivojlantirish muammosidir [5].

Yuqorida sanab o'tilgan muammolarga duch kelgan va ishlatilgan boshqaruv usullarida yuqori sifatli sakrashni amalga oshirishga tayyor bo'lgan kichiklardan o'rta deb ataladigan narsalarga muvaffaqiyatli o'tgan dinamik rivojlanayotgan korxonalar uchun boshqaruvni avtomatlashtirish masalalarini ko'rib chiqing.

Bugungi kunda bunday korxonalar boshqaruv jarayonini kompleks avtomatlashtirishga muhtoj bo'lgan korxonalar umumiy sonining katta qismini tashkil etadi. Integratsiyalashgan avtomatlashtirish orqali boshqaruv samaradorligini oshirishning ob'ektiv zarurati bugungi kunda ushbu korxonalar uchun tovarlar va xizmatlar bozorida murosasiz raqobat sharoitlari bilan belgilanadi.

Avtomatlashtirish zamonaviy korxonalarni boshqarish rivojlanishining asosiy tendentsiyalaridan biridir. Avtomatlashtirilgan korxonalarni boshqarish tizimlarining hozirgi rivojlanish darajasi integratsiyalashgan boshqaruv darajasi sifatida belgilanishi mumkin. Shu munosabat bilan biznes va ilmiy dunyoda kis qisqartmasi ishlatiladi - korporativ axborot tizimlari.

Korporativ axborot tizimi-bu korporatsiyaga (korxonaga) tegishli tizim bo'lib, u korporatsiyani (korxonani) biznesning barcha jarayonlari va funktsiyalarini o'z ichiga olgan yagona model asosida boshqaradi, to'g'ridan-to'g'ri va fikr-mulohazalarning to'liq boshqaruv tsikli doirasida ma'lumotlar bilan avtomatlashtirilgan operatsiyalarni amalga oshiradi.

Avtomatlashtirish tizimlarini tanlash mezonlari, boshqa ko'plab murakkab va qimmat mahsulotlar (masalan, avtomobillar) kabi, albatta, juda ko'p. Ulardan ba'zilari juda muhim, ba'zilari juda individual ehtiyojlarni aks ettirishi mumkin. Bunday vaziyatlarda asosan "sog'lom fikr" ga e'tibor qaratish, shuningdek, maxsus xarakterga ega bo'lgan ba'zi muhim fikrlarni yodda tutish kerak [1].

Kisning asosiy boshqaruv ma'nosi korxonalarni boshqarishning oldingi vositalariga nisbatan samaraliroq boshqaruvdir. Kis, ta'rifiga ko'ra, biznesning ijobiy rivojlanishiga hissa qo'shishi kerak bo'lsa-da, amalda buning aksi bo'lishi juda keng tarqalgan: korxonalar tizimni sotib olish va amalga oshirish uchun katta pul sarflashadi, ammo kutilgan samarani olmaydilar.

Shunga qaramay, korxonalar hali ham kisni sotib olish va amalga oshirish uchun katta mablag' sarflaydilar, buni "majburiy strategik zarurat" yoki sodda

qilib aytganda, integratsiyalashgan avtomatlashtirilgan boshqaruvning afzalliklaridan faol foydalanadigan raqobatchilar (ayniqsa chet elliklar) bilan teng raqobatlashish zarurati bilan asoslaydilar.

Kisni amalga oshirish va undan foydalanishdagi muvaffaqiyatsizliklar haqida gap ketganda, birinchi navbatda, tizimlarni joriy etish muddatlarining ko'payishi, amalga oshirish narxining rejadan tashqari ko'tarilishi, tizim variantlarini to'liq amalga oshirish (o'rnatish), tizimlardan foydalanishda zaif foydalanish, tizimlarning rivojlanishidagi qiyinchiliklar, ularga xizmat ko'rsatish, past ishonchlik.

Ko'pgina rahbarlar tushunmaydilar: dasturiy ta'minot echimi kelajakdagi tizimning g'ishtlaridan biridir. Kisni qurish-bu korxonada tarkibidagi jiddiy o'zgarish va "alohida biznes jarayonlarini qayta loyihalashtirmasdan amalga oshirish mumkin emas (agar kisning o'zi arxivlash va axborotni qayta ishlashning yangi qoidalarini joriy etishni nazarda tutsa)". Bundan tashqari, kis asoslangan dasturiy ta'minot tizimlari murakkab va ko'pincha mijoz o'ziga mos kelmaydigan tizimni tanlaydi. G. N. Kalyanov, shuningdek, IP-ni noto'g'ri tanlash holatlarini tasvirlaydi, bu erda "eng ko'p takrorlanadigan echimni tanlash Iso uchun batafsil funktsional talablar asosida emas, balki etkazib beruvchi tomonidan amalga oshirilgan" [7].

G. A. Sheptalin kisni amalga oshirish loyihalarining muvaffaqiyatsizliklari sabablari statistikasini keltiradi: "loyihaga rahbariyatning e'tiborsizligi (40%); loyihaning aniq maqsadlarining yo'qligi (17%); korxonada biznes-jarayonlarning norasmiyligi (14%); korxonaning o'zgarishga tayyor emasligi (12%); qonunchilikning beqarorligi (6%); korxonadagi korrupsiya (5%); korxonada kadrlar malakasining pastligi (4%); loyihalarni moliyalashtirishning etarli emasligi (2%)" [8].

Mutaxassislarning fikrlarini sarhisob qilib, muammolarni ular paydo bo'lgan MDHni amalga oshirish va ekspluatatsiya qilish loyihasining bosqichlariga (loyihani ishlab chiqish, amalga oshirish va ekspluatatsiya qilish muammolari) yoki loyihani boshqarish tsiklining bosqichlariga (maqsadlarni belgilash, rejalashtirish, tashkil etish va amalga oshirish, nazorat qilish va tartibga solish, to'g'ridan-to'g'ri va fikr-mulohazalar) ko'ra tasniflash mumkin.

Respublikamizda kichik tadbirkorlik subyektlarining samarali faoliyat yuritishi va rivojlanib borishi ko'p jihatdan ular uchun yaratilgan shart-sharoitlarga bog liq. Kichik tadbirkorlik rivojiga qulay imkoniyat yaratuvchi shart-sharoitlar orasida infratuzilma xizmatini alohida ajratib ko'rsatish lozim.

Kichik tadbirkorlik subyektlarida ishlab chiqarish kengayib borishi bilan ularning texnik ta'mirlash, moddiy-texnika ta'minoti, mahsulotlarni saqlash, qayta ishlash va sotish, kommunikuiya va aloqa, maslahat va axborot kabi bir

qator xizmat turlariga talabi ortib boraveradi. Chunki kichik tadbirkorlik subyektlariga yuridik shaxs maqomini berish bilangina ish bitmaydi. Ularning to'laqonli faoliyatini faqat mukammal tashkil etilgan infratuzilma bo'linmalari orqaligina tasavvur etish mumkin.

Infratuzilma iqtisodiy tizimning bir qismini tashkil etib, u ishlab chiqarishning bir maromda faoliyat yuritishi uchun zarur shart-sharoitlar yaratadi.

"Infratuzilma" so'zi lotin tilidan tarjima qilinganda "tuzilmadan tashqarida" ma'nosini anglatadi. Iqtisodiy nuqtai nazardan infratuzilma mohiyatiga quyidagi izoh ko'proq mos keladi: "inson hayoti va ijtimoiy ishlab chiqarish jarayonida faoliyatlar almashinuvi ta'minlovchi tovar va xizmatlar yaratishda o'ziga xos mehnat jarayonlari majmuasi".

Keyingi yillarda infratuzilma yuqori sur'atlar bilan rivojlanib bormoqda. Buni bir qator omillar bilan izohlash mumkin. Xususan, ishlab chiqarishning o'sish sur'atlari infratuzilmalar rivojidan oldinda bormoqda va bu iqtisodiyotning rivojlanishiga ham o'z ta'sirini o'tkazmoqda.

Infratuzilma juda keng qarmovli tushuncha bo'lib, bu, awalo, ishlab chiqarish jarayoniga har tomonlama xizmat ko'rsatadigan xizmat turlarini yaratish bilan bogliq. Infratuzilma bo'linmalari rivojlanib borishidan kichik tadbirkorlik subyektlari katta manfaat ko'radi, chunki bunday bo'linmalar ularni ishlab chiqarishga xizmat ko'rsatish bilan bog'liq ishlardan ozod etib, kuch-g'ayratini asosiy faoliyatiga qaratishga imkon yaratadi.

O'rta va yirik korxonalarda boshqaruv muammolarini hal qilishning o'ziga xos xususiyati boshqaruv hisobi ma'lumotlarini qaror qabul qilish uchun asoslardan biri sifatida foydalanish zarurati hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. - Toshkent: "O'zbekiston" NMIU, 2017. - 488 b.

2. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik

- har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. - Toshkent: "O'zbekiston" NMIU, 2017. - 104 b.

3. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. - Toshkent: "O'zbekiston" NMIU, 2017. - 56 b.

4. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash - yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. - Toshkent: "O'zbekiston" NMIU, 2017.